

A black and white portrait of Jan Patočka, a Czech philosopher. He is shown from the chest up, wearing a dark suit jacket, a white collared shirt, and a dark tie. His hair is light-colored and slightly tousled. He has a slight smile and is looking upwards and to the right. The background is a textured, mottled grey.

JAN PATOČKA

Kdo to byl?

- významný československý filosof
- profesor filosofie UK
- signatář a mluvčí Charty 77

Dětství a rozvoj Patočkovy osobnosti

- * 1. června 1907 v Turnově
- Třetí ze čtyř synů
- Život ve skromnosti – nedostatek finančních prostředků (nemocný otce, 1. světová válka)
- Přísná výchova → Patočku poznamenalo na celý život
„Nestaral se o světské statky a skromnost považoval za samozřejmost.“
- Rodina kulturně založená, styky s tehdejší inteligencí – mladý Patočka přítomen rozhovorům jeho otce s lidmi z vyšších společenských kruhů
- Výborné vzdělání

„Otec přísně dbal, abych měl pořádné povolání a nezaměřoval se jen na své zájmy.“

Studia

- Reálné gymnázium
- **1925 – obor románská a slovanská filologie na UK**
- Patočka se nakonec filologem nestal, ale ovládal výborně několik jazyků: němčina, francouzština, ruština, polština.
- připsal si další obor – **filosofii**
 - Neuspokojen filosofií u nás v té době – ustupující, ale stále silný pozitivismus
 - Sympatičtější mu byl filosof Jan Blahoslav Kozák, který byl ovlivněn Husserlem a Schelerem
- **1929 – roční pobyt v Paříži – přednášky Edmunda Husserela**
 - začal chápat, co postrádá v české filosofii, a to smysl pro praktické otázky, pro vážné životní úkoly, otevřenost světu a každodennosti
- 1931 – doktorát – asistent prof. Kozáka

Návštěva Německa ve 30.letech

- Další studium zprostředkované Humboldtovou nadací
- Nové filozofické obzory
- **Berlín** – nástup fašismu – tísnivé dojmy z masivních demonstrací zfanatizovaných davů

„viděl jsem ty povstale masy nesené pocitem naděje, obrácené ovšem nějak hrozně nepřátelsky proti všemu, čím my jsme historicky a politicky žili.“

- **Freiberg**
 - Setkání s Husserlem
 - Věnoval se mu Husserlův asistent Eugen Fink
 - Učil se zde fenomenologii (vliv tíživé politické situace)
 - Navštěvoval přednášky Heideggera
- Patočka se vrátil do Čech a zjistil, že je se svými novými rozhledy zcela osamocen.

Mnichov a 2. světová válka

- Strach z čím dál více hrozivé politické situace v Evropě
- 1938 – reakce na Mnichov – *Světový názor, obraz světa, filozofie*
- 17.11.1939 – uzavření VŠ (učil pouze 2 roky)
- 1944 – nucen přerušit své působení na SŠ a začal pracovat jako tunelář
- 1945 po osvobození – chtěl obnovit poválečné vysoké školství
 - 1. semestr od června do září 1945 – docent UK, kurz dějin filozofie
 - Dojížděl do Brna, kde přednášel filosofii na **Pedagogické fakultě MU**

Rok 1948

- vlna **politických prověrek**, obzvláště ve filosofických oborech – nutná nejen stranická příslušnost, ale i akceptace marxistické ideologie
- Studentské prověrky a studentské kontroly VŠ učitelů
- **Patočka neprošel**, nabídka vstupu do strany – odmítnul.
- Byl tou situací zaskočen, veřejně se proto nevyjadřoval k nastalé situaci.
- Dělal práci, která mu byla přidělena.
- Finanční potíže – překlady filosofických děl

50. léta – badatelská činnost

- 1950-54 – vědecký badatel v Ústavu TGM (třídil Masarykovy práce)
- 1954 – bádá na Pedagogickém ústavu ČSAV (Komenského spisy)
- **Samizdat** – publikace některých jeho odborných studií
- 1957 – přešel do edičního oddělení FF ČSAV (odborná literatura + příprava vědeckých publikací) – dostal se blíže k filosofii, ústav, ale neustále pod ideologickou kontrolou
 - Zde překládal Hegela, Husserla,...
- Patočka už mohl být dávno profesorem, teď byl pouze k ruce mladým kolegům
- Setkávání Patočky se studenty – **polooficiální semináře**

60. Léta – doba uvolnění a následný zvrát

- Polovina 60. let – nepovinné semináře na UK
- 1967/68 mohl opět učit na VŠ, jmenován profesorem
- Vycestoval za hranice – dostal se opět do centra mezinárodního filozofického dění
- Události, které pohltily optimismus
 - vpád sovětských tanků
 - střelba v ulicích
 - upálení Jana Palacha (student FF UK)
 - **opakující se politické prověrky**
- **Situace se opět promítla do jeho filosofie.**
 - Měl možnost opustit zemi, ale nedokázal si představit život mimo domov.

Normalizace – definitivní ztráta všech nadějí

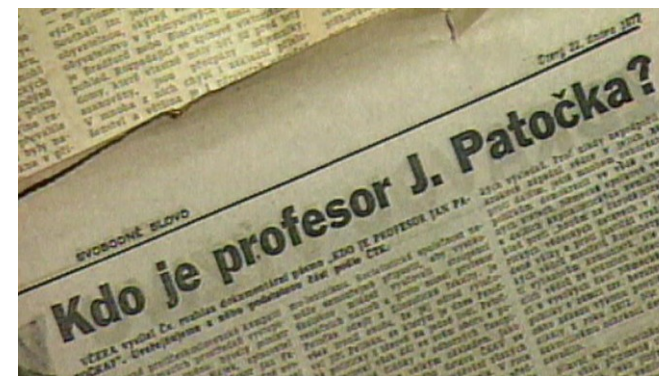
- 1971 – propůjčen čestný doktorát z FF Vysoké technické školy v CÁCHÁCH
 - Nemohl vycestovat, předán až 1975 na německém velvyslanectví v Praze
- 1972 – penzionován (neprošel prověrkami)
- Žádné veřejné působení, zákaz jeho publikací.
- 1973 – vycestoval pomocí Isti do Bulharska
 - cesta do „spřátelené země“
- Od té chvíle předmětem trvalého zájmu StB.

- Bytové přednášky a semináře, podzemní univerzita.

Přechod z badatelského ústraní k občanským záležitostem

- Prvotní podnět pro jeho politické angažmá – zákaz činnosti kapely **The Plastic People of the Universe** a zatčení jejích členů
- Prohlášení na podporu odsouzených hudebníků – podepsal i Patočka
- Na podzim 1976 vznikla myšlenka zásadnějšího prohlášení
- Leden 1977 text prohlášení – **CHARTA 77**
 - **Mluvčí** – Václav Havel, Jiří Hájek (bývalý min. zahraničí), Jan Patočka
 - Vtisknul Chartě morální rozměr

„když do toho půjdu, tedy půjdu celý, nikdy neslevím, nikdy necouvnu, nebude cesty zpět.. Když je člověku 70, měl by nějak završit svůj život. Jde o víc, o něco důležitějšího, o to, co po člověku zůstane, co udělal pro ostatní lidi..“

A photograph of a handwritten note in blue ink on a light-colored background. The text reads: "Souhlasím s prohlášením Charty 77 z 1. 1. 1977" followed by a signature "J. Patočka".

Charta 77 a pronásledování Jana Patočky

- Ujal se Charty s vervou – psal, komentoval, sháněl podpisy, přesvědčoval
- Charta ohlas v zahraničí – vzbudila zájem u holandského min. zahraničí
 - sešel se s Patočkou, další tiskovka už rozehnána
- Psychická i fyzická zátěž – jednání dlouho do noci, brzy ráno další setkání, výslechy
- Nemocný musel podstoupit 10 hodinový výslech → hospitalizace (srdeční slabost)
- Sepsal politický testament
 - odpověď na možné pochybnosti o smyslu Charty
- **Význam Charty v rovinách:**

občanské, mezinárodní, mravní

Smrt a rozloučení s Janem Patočkou

- StB chtěla výslech v nemocnici → rozčilená konfrontace – **13.3. Patočka v nemocnici zemřel**
- Pronásledování odpůrce i po smrti
- 16.3. pohřeb
 - 1200 lidí (předpokládaná účast disidentů)
 - **Stal se policejní akcí**

Patočkova filozofie

- Hlavní část jeho filosofie – FENOMENOLOGIE
 - Husserel + Heidegger
 - ***Přirozený svět jako filosofický problém***
- Rozvinul Platónovu péči o duši
 - je vlastním jádrem evropské identity a jedinečnosti
 - Krize, ve které se Evropa nachází bude překonána, pokud se vrátíme k sókratovské „péči o duši“
 - ***Péče o duši, Evropa a doba poevropská***
- Pokus o novou filosofii dějiny
 - ***Kacířské eseje o filosofii dějin***
- Filosofie výchovy, kultury

Zdroje

- BLECHA, Ivan. *Jan Patočka*. Olomouc: Votobia, 1997. Velká řada (Votobia). ISBN |a80-7198-287-3.
- DUBSKÝ, Ivan. *Filosof Jan Patočka*. 2. opr. vyd. Praha: Oikoymenh, 1997. Oikúmené (OIKOYMENH). ISBN 80-86005-37-2.
- *Jan Patočka v jubilejním roce 2017*. Ostrava: Ostravská univerzita, 2017. ISBN 978-80-7464-906-6.
- TESAŘ, Tomáš. *Péče o duši u Jana Patočky*. Praha, 2013. Bakalářská práce. Karlova univerzita, Evangelická teologická fakulta.
- SPURNÝ, Jaroslav. *Památník holandského ministra připomíná schůzku, která Jana Patočku stála život* [online]. [cit. 2019-04-22]. <https://www.respekt.cz/komentare/socha-holandskeho-ministra-pripomene-schuzku-ktera-jana-patocku-stala-zivot>.
- *Jan Patočka: darovat smrt* <https://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/10430569092-jan-patocka->
- *Kacířský filosof Jan Patočka* <https://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/10150778447-historie-cs/212452801400012>